

УДК 339.72

Гаврилко Т.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Навчально-наукового інституту Економіки та менеджменту
Національного авіаційного університету*

ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

У статті досліджено розвиток міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальної конкуренції. Проаналізовано основні країни-інвестори та країни-отримувачі ПІІ в світі. Оцінено динаміку потоків ПІІ за регіонами світу щодо притоку та відтоку інвестицій у сучасному глобалізованому середовищі. Розглянуто прогноз найбільш привабливих країн світу для інвестицій ТНК.

Ключові слова: глобальні потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ), приплив ПІІ, відтік ПІІ, ЮНКТАД, країни-інвестори, країни-отримувачі ПІІ.

Гаврилко Т.А. ИССЛЕДОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТНК В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ

В статье исследовано развитие международной инвестиционной деятельности ТНК в условиях глобальной конкуренции. Проанализированы основные страны-инвесторы и страны-получатели ПИИ в мире. Оценена динамика потоков ПИИ в регионах мира по притоку и оттоку инвестиций в современной глобализированной среде. Рассмотрен прогноз наиболее привлекательных стран мира для инвестиций ТНК.

Ключевые слова: глобальные потоки прямых иностранных инвестиций (ПИИ), приток ПИИ, отток ПИИ, ЮНКТАД, страны-инвесторы, страны-получатели ПИИ.

Gavrillko T.A. RESEARCH OF INTERNATIONAL INVESTMENT ACTIVITY OF TNCs IN CONDITIONS OF GLOBAL COMPETITION

The article investigates the development of international investment activity of TNCs in the conditions of global competition. The main investor countries and FDI recipient countries in the world are analyzed. Estimates of the dynamics of FDI flows in the regions of the world regarding inflow and outflow of investments in the modern globalized environment. The forecast of the most attractive countries of the world for TNK investments is considered.

Keywords: global flows of foreign direct investment (FDI), FDI inflows, FDI outflow, UNCTAD, investor countries, FDI recipient countries.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної конкуренції розвиток світового господарства супроводжується процесами інтернаціоналізації та транснаціоналізації. Найважливішими суб'єктами міжнародного бізнесу нарівні з країнами є ТНК [1, с. 23; 2, с. 414].

Ефективна діяльність ТНК дає їм змогу інтенсифікувати інвестиційні та фінансові потоки, поширювати принципи і методи ефективного менеджменту, впроваджувати інноваційні продукти і технології, сприяти зростанню міжнародної конкурентоздатності приймаючих країн. Надмірно висока концентрація капіталу в умовах глобалізованого середовища зумовлює значне укрупнення ТНК шляхом міжнародних злиттів і поглинань. Незабаром МПП у світовій економіці буде відбуватися між ТНК, а не між країнами [3, с. 6].

Країни, що володіють значними запасами факторів виробництва, не мають можливості ефективно їх використовувати; у зв'язку з дефіцитом капіталу та за допомогою ПІІ відбувається перелив із країн з надлишковим капіталом, що є об'єктивним передумовою транснаціоналізації виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова і вітчизняна економічна наука має чимало здобутків щодо наукового розроблення теоретичних основ дослідження міжнародної інвестиційної діяльності ТНК. До вітчизняних дослідників цієї проблематики можна віднести С.О. Якубовського, Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінову [1] та Є.М. Терехову [2], які досліджували особливості інвестиційної діяльності ТНК. Транснаціональний характер діяльності ТНК розглянуто у працях О.І. Рогач [3], а дослідження впливу ТНК на країни базування – Е.М. Лимонова [4]. О.В. Немировська [5] вивчала проблеми взаємодії національної еко-

номії з ТНК, а І.В. Скавронська [6] – роль ТНК у розвитку національних економік. Однак міжнародна інвестиційна діяльність ТНК в умовах глобальної конкуренції недостатньо досліджена.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в сучасному глобалізованому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транснаціоналізація в глобалізованій економіці значно посилює взаємозалежність країн через вплив на виробництво товарів і послуг, використання робочої сили, інвестицій, технологій та їх розповсюдження між країнами [3, с. 8].

Сьогодні ТНК об'єктивно є панівним елементом світового господарства. ТНК стали домінуючим фактором міжнародної спеціалізації та міжнародної торгівлі, тому внутрішні та зовнішні ринки окремих країн є окремими сегментами світового ринку. Це стало можливим завдяки тому, що для ТНК не існує поняття національних чи регіональних кордонів: відносини спеціалізації та кооперації розвиваються між підприємствами, які розташовані у різних країнах, але належать до однієї корпорації [4, с. 123].

Значне зростання процесу транснаціоналізації світової економіки в останні десятиліття зумовлено величезним масштабом операцій ТНК. Гостра конкурентна боротьба, пошук шляхів доступу до дешевих ресурсів і факторів виробництва змушує ТНК розширювати ринки для інвестування [5, с. 122].

За даними Конференції ООН із торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) у Доповіді про світові інвестиції (World Investment Report 2017), у 2016 році глобальні потоки ПІІ скоротилися на 2%, до 1746 млрд. дол. США. За прогнозами, відбудеться помірне відновлення потоків ПІІ у світі в 2017–2018 рр., що все одно нижче

пікового рівня 2007 року (2000 млрд. дол. США), у зв'язку з невизначеністю політики та геополітичними ризиками [7; 8] (рис. 1).

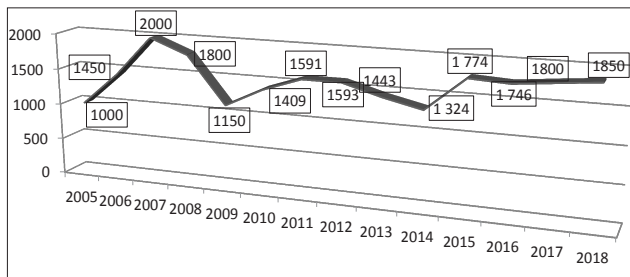

Рис. 1. Динаміка глобальних потоків ПІІ ТНК у 2005–2016 рр. та прогноз на 2017–2018 рр. (млрд. дол. США)

Джерело: побудовано автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

Така ситуація пояснюється тим, що світове економічне зростання в 2016 році залишається слабким, а обсяги світової торгівлі незначно зростають.

У різних регіонах світу скорочення потоків ПІІ було нерівномірним, що свідчить про неоднозначний вплив поточної економічної ситуації на країни світу. За даними ЮНКТАД, зростання обсягів ПІІ в країни з розвинутою економікою в 2016 році оцінюються на рівні 4,7% (до 1032 млрд. дол. США).

У країнах, що розвиваються, на обсяги ПІІ вплинули уповільнення темпів економічного зростання та падіння цін на сировинні товари. У цих країнах спостерігається скорочення обсягів припливу інвестицій в 2016 році до 646 млрд. дол. США [7; 8].

Але обсяги припливу ПІІ в країни, що розвиваються, продовжують становити половину обсягів 10 провідних країн-отримувачів. Інвестиції в країнах з транзитивною економікою зросли на 47% до 68 млрд. дол. США, що пояснюється значним збільшенням припливу в Казахстан, а також різким зростанням притоку інвестицій в Росію [7; 8] (табл. 1).

Частка розвинутих економік у світовому припливі ПІІ в 2016 році зросла до 59%, частка країн, що розвивається, зменшилася до 37%, а частка країн із транзитивною економікою становить 4%. У країнах із транзитивною економікою приплив ПІІ в 2016 році виріс майже в два рази (до 68 млрд. дол. США) після двох років спаду за рахунок великих угод приватизації та збільшення інвестицій у розвідку видобувної діяльності [8] (рис. 2).

В 2016 році відтік ПІІ з розвинутих країн залишається низьким і зменшився на 11% порівняно з

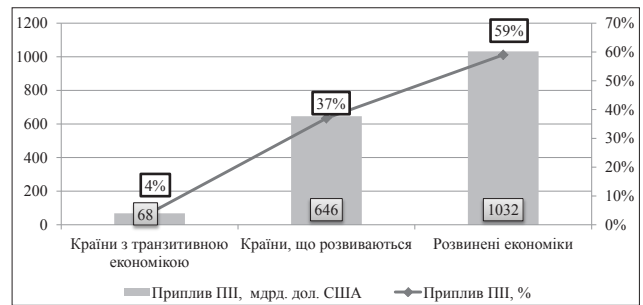

Рис. 2. Приплив ПІІ за групами країн світу в 2016 році (млрд. дол. США; %)

Джерело: побудовано автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

2015 роком (до 1 трлн. дол. США), в основному через різке падіння інвестицій з європейського регіону. Відтік ПІІ з Північної Америки та розвинутих країн Азійсько-Тихоокеанського регіону досяг найвищого рівня, в основному за рахунок Китаю, який сьогодні є другою за величиною інвестуваною країною світу [8] (рис. 3.).

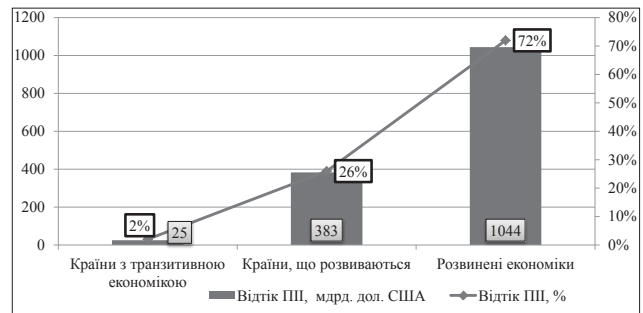

Рис. 3. Відтік ПІІ з основних груп країн світу в 2016 році (млрд. дол. США; %)

Джерело: побудовано автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

Потоки в Європу зменшилися на 6% до 533 млрд. дол. США, що було компенсовано скромним зростанням потоків у Північній Америці на 9% (до 425 млрд. дол. США). Потрібно зазначити, що приплив ПІІ в 2016 році знизився у всіх регіонах, що розвиваються [7; 8] (див. табл. 2).

Щодо відтоку ПІІ в 2016 році, то американські ТНК залишалися стабільними на рівні 365 млрд. дол. США. Загальний відтік ПІІ з країн, що розвиваються, становив 383 млрд. дол. США.

Таблиця 1

Потоки ПІІ в країнах світу за 2011–2016 роки

Рівень розвитку країн	Приплив інвестицій, млрд. дол. США					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Розвинені країни	824	857	684	563	984	1032
Країни, що розвиваються	688	671	675	704	752	646
Країни із транзитивною економікою	79	65	84	57	38	68
Світ разом	1591	1593	1443	1324	1774	1746
Рівень розвитку країн	Відтік інвестицій, млрд. дол. США					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Розвинені країни	1130	975	891	708	1173	1044
Країни, що розвиваються	391	381	433	473	389	383
Країни із транзитивною економікою	56	33	76	73	32	25
Світ разом	1576	1388	1400	1253	1594	1453

Джерело: складено автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

Таблиця 2

Динаміка потоків ПІІ за регіонами світу в 2014–2016 рр., млрд. дол. США

Регіон	Приплив ПІІ			Відтік ПІІ		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Глобальний потік ПІІ	1324	1774	1746	1253	1594	1452
Розвинені країни:	563	984	1 032	708	1173	1 044
Європа	272	566	533	221	666	515
Північна Америка	231	390	325	353	370	365
Країни, що розвиваються:	704	752	646	473	389	383
Африка	71	62	59	28	18	18
Азія:	460	523	443	412	339	363
Латинська Америка та Карибський басейн	170	165	142	31	31	1
Океанія	2	2	2	1	1	1
Країни з транзитивною економікою	57	38	68	73	32	25

Джерело: складено автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

Після затишшя в 2015 році Азія відновила зовнішні інвестиції на 7% (до 363 млрд. дол. США) завдяки відтоку капіталу з Китаю. Вивіз ПІІ з країн із транзитивною економікою, навпаки, знизився на 22% (до 25 млрд. дол. США – їх найнижчого рівня з 2005 року) через те, що відтік коштів із Казахстану виявився негативним [8].

У 2016 році основним інвестором у світі залишаються США (299 млрд. дол. США). На другому місці – КНР із 183 млрд. дол. США, а на третьому – Нідерланди (174 млрд. дол. США). Далі йдуть Японія та Канада. Інвестиції європейських ТНК, які виросли в 2015 році, знизилися на 23% до 515 млрд. дол. США, що зумовлено різким скорочення відтоку з Ірландії на 73% (до 45 млрд. дол. США), Швейцарії – на 71% і Німеччини – на 63% [7; 8] (див. рис. 4).

США зберегли своє традиційне перше місце за обсягом отриманих іноземних інвестицій. Америка лідирувала за цим показником із початку 1980-х, коли ЮНКТАД почала збір даних про фінансові потоки, винятком був лише 2014 рік, коли на верхній рядок вибився Китай. Це свідчить про провідну роль корпорацій США у глобальних процесах, які за характером і масштабами торговельно-інвестиційної експансії випереджають промислові та фінансові компанії інших країн. Проте ця ситуація починає змінюватися за рахунок посилення позицій ТНК КНР, які відіграють провідну роль у розподілі світового ВВП й у сучасних світових економічних процесах [6, с. 198].

Обсяги залучення ПІІ в США у 2016 році становили 385 млрд. дол. США. Друге місце зайняла

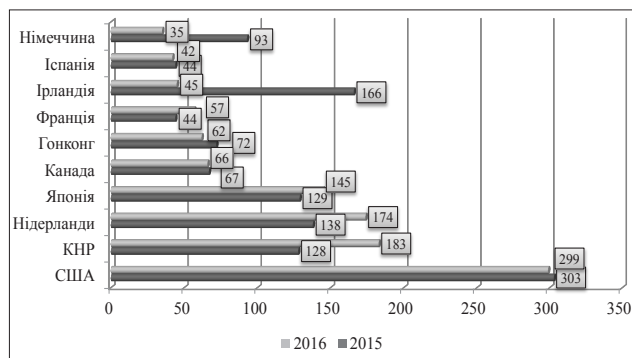

Рис. 4. Основні країни-інвестори у світі в 2015–2016 рр. (млрд. дол. США)

Джерело: Побудовано автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

Великобританія з обсягом інвестицій 179 млрд. дол. США, піднявшись із 12 позиції у 2015 році [7; 8] (див. рис. 5).

У клуб найбільш привабливих для інвесторів країн у 2016 році увійшли також материковий Китай (139 млрд. дол. США), Гонконг (92 млрд. дол. США), Сінгапур, Бразилія, Франція, Нідерланди, Австралія, Індія.

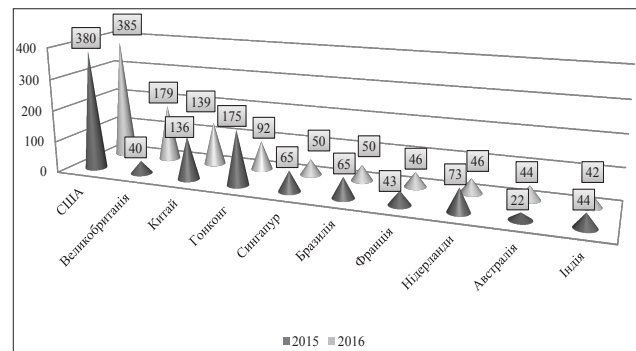

Рис. 5. Основні країни-отримувачі ПІІ у світі в 2015–2016рр. (млрд. дол. США)

Джерело: побудовано автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

Перспективними напрямками щодо залучення ПІІ в 2017–2019 рр., згідно з бізнес-дослідженням ЮНКТАД, як і раніше, будуть ринки США, Китаю та Індії. Рейтинг складався з урахуванням поглядів керівників у різних галузях промисловості. Наприклад, підприємства, пов'язані з інформаційними технологіями, мають інвестиційні плани, спрямовані на США чи Індію. США підтримують своє лідерство в рейтингу на основі їхньої сили у високотехнологічних і телекомунікаційних галузях промисловості. Топ-менеджери підтримують впевненість щодо прогнозування припливу інвестицій в країни, що розвиваються (Індонезію, Таїланд, Філіппіни, В'єтнам і Сінгапур) [8] (рис. 6).

Аналіз галузевої структури свідчить про глобальну спрямованість інвестиційних потоків у сферу послуг. За оновленими даними заявлених проектів із залученням ПІІ виявлено різні галузеві тенденції. Варто відзначити чітку тенденцію до збільшення частки інвестицій у сферу послуг та відповідно зменшення – у сферу виробництва. У галузевому розрізі в 2016 році відбулося зниження вартості виробничих проектів до 291 млрд. дол. США,

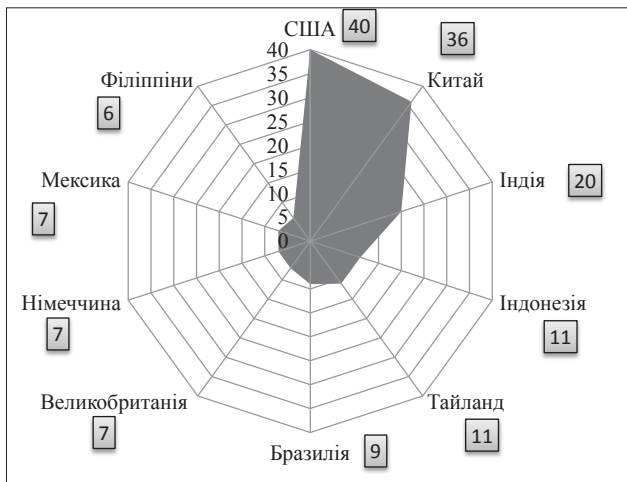

Рис. 6. Найбільш привабливі країни світу для інвестицій ТНК в 2017–2019 рр. (% керівників-респондентів)

Джерело: побудовано автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

що на 9% менше показника 2015 року в усіх галузях промисловості.

Оголошені інвестиції в видобувному секторі також різко впали до 19 млрд. дол. США, що на 46% менше проти 2015 року і відображає складні фінансові труднощі, з якими стикаються більшість видобувних ТНК. Лише у сфері послуг спостерігається збільшення до 501 млрд. дол. США (на 21% порівняно з 2015 роком), що відображає різке зростання інвестицій у будівництво (у деяких країнах – на 69%) [7; 8] (рис. 7).

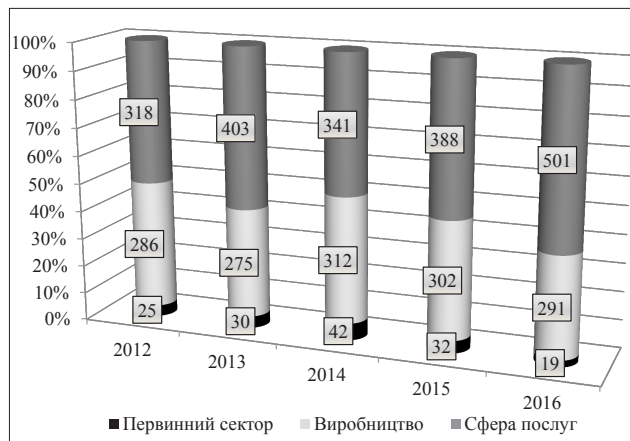

Рис. 7. Розподіл потоків ПІІ за галузями економіки в 2012–2016 рр. (млрд. дол. США)

Джерело: побудовано автором за даними World Investment Report 2017 (ЮНКТАД)

Висновки з проведеного дослідження. У сучасних умовах розвитку світової економіки головними гравцями поряд із країнами є ТНК, які активно беруть участь у всіх глобальних процесах, проявляють свої інтереси у політиці й економіці, а також у фінансово-інвестиційній, інформаційній, науково-технічній, військовій та екологічній сферах.

Сучасні ТНК залишаються головними джерелами ПІІ та володіють практично необмеженими можливостями галузевої та територіальної експансії з вико-

ристанням ефекту економії на масштабах для максимізації прибутку.

За прогнозами ЮНКТАД, обсяги ПІІ знову почнуть зростати, що пояснюється пришвидшенням темпів глобального економічного зростання. Зростання очікується як у розвинених країнах, включаючи США з їх фіскальними стимулами, так і в країнах, що розвиваються (зокрема, в країнах-експортерах природних ресурсів), за рахунок зростання цін на сировинні товари, особливо на сировину нафту. Крім того, підвищення економічної активності сприятиме зростанню світових обсягів торгівлі, які, згідно з прогнозами, збільшаться на 3,8% в 2017 році порівняно зі зростанням на 2,3% у 2016 році. Інвестиційна активність може прискоритися на 10% у 2017 році [9; 10; 11].

Отже, аналіз основних світових тенденцій руху ПІІ показав, що за останній рік у світі відбулося суттєве скорочення глобальних обсягів разом зі зменшенням обсягів світової торгівлі та сповільненням темпів економічного зростання. Попри загальну тенденцію до скорочення ПІІ, існують певні розбіжності в обсягах залучення інвестицій серед різних країн світу. Основними імпортерами ПІІ до 2015 року були країни, що розвиваються, однак останні 2 роки показують, що основними отримувачами коштів і капіталу є розвинені країни. Найбільш привабливими для інвесторів країнами у 2016 році виявилися США, Великобританія, Китай, Гонконг, Сінгапур. Проаналізувавши галузеву структуру ПІІ, можна побачити їх чітку спрямованість у сферу послуг, – така тенденція є незмінною, починаючи з 2012 року.

Подальшого дослідження потребує виявлення й окреслення переваг і недоліків діяльності ТНК окремо у кожній приймаючій країні, що дасть змогу залежно від особливостей економіки сформулювати конкретні пропозиції щодо максимізації позитивного впливу міжнародних корпорацій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності. Навч. посіб. / За ред. Якубовського С. О., Козака Ю. Г., Логвінової Н. С. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
2. Терехов Є.М. Транснаціональні корпорації, прямі іноземні інвестиції і глобалізація сучасної світогосподарської системи / Є.М. Терехов // Зб. наук. праць. – Львів, 2012. – Вип. 2 (72). – С. 413–420.
3. Рогач О.І. Транснаціоналізація світової економіки: переосмислення парадигми / О.І. Рогач // Економіка і управління. – 2014. – № 1. – С. 5–12.
4. Лимонова Е.М. Дослідження впливу ТНК на країни базування та приймаючі країни / Е.М. Лимонова, К.О. Воробйова // Європейський вектор економічного розвитку. – 2014. – № 2(17). – С. 121–130.
5. Немировська О.В. Механізм регулювання взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями / О.В. Немировська // Економіка та держава. – 2015. – № 12. – С. 121–125.
6. Скавронська І.В. Місце і роль ТНК у розвитку національних економік / І.В. Скавронська // Молодий вчений. – 2016. – № 4(31). – С. 197–200.
7. World Investment Report 2016 – Investor Nationality: Policy Challenges. – UNCTAD, United Nations. Geneva, 2016. – 252 p.
8. World Investment Report 2017: Global Value Chains: Investment and Trade Development [Електронний ресурс]. – 2017. – 252 p.
9. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>.
10. World Trade Statistical Review 2017 // World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wto.org>.
11. The Impact of FDI on Growth in Developing Countries: An African Experience / Sarumi Adewumi. – Jönköping, September 2016. – 18 p.